

CENTRALIZOVANÉ SLUŽBY KNIHOVNÁM V HOLANDSKU

Paul van Riet, výkonný sekretář NBD|Biblion Haag

Dějiny

V roce 1969 Ústřední asociace knihoven v Nizozemsku zadala studii vytvoření centrální služby na poli nákupu knih a přípravy k půjčování ve veřejných knihovnách. Zpráva, která byla publikována následujícího roku, přinesla návrh takové služby, založené na zkušenostech skandinávských zemí. Národní organizace knihoven, nakladatelů a knihkupců se dohodly na vytvoření neziskové společnosti Stichting NBD (Netherlands Library Service Foundation). Výkonný výbor této nadace tvořilo 8 členů, z nichž 4 byli jmenováni asociací knihoven (NBLC) a po 2 členech jmenovali nakladatele a knihkupci. Začátkem roku 1971 NBD zahájila svou činnost, tehdy poměrně outsourcovanou. Nabízená služba se v krátké době stala docela populární a produkce vzrostla v roce 1981 na téměř 3,2 mil. knih a v dalších letech poklesla s ohledem na nižší rozpočet knihoven na přibližně 2,7 mil. knih. Po převzetí některých konkurentů na trhu NBD mohla stabilizovat produkci na této úrovni dodnes. Celá činnost je založena na gentlemanské dohodě mezi knihovny, nakladateli a knihkupci. Nakladatelé poskytují NBD slevu 40% z pevné ceny knihy, zatímco knihkupci obdrží provizi 15% jako kompenzaci za ztrátu obrátu. NBD také poskytlo 20% slevu knihovnám, když ty musejí platit za vazbu a *plastikaci* knih. Zisk na konci roku se vrací zákazníkům (knihovnám) jako obrátový bonus.

Faktorem největšího úspěchu NBD byla standardizace. Nejen že se začal užívat jeden klasifikační systém, ale také byla stanovena standardní úprava/převazba (knihy zpevnit a *plastikovat*), což umožnilo NBD produkovat knihy vysoce automatizovaným způsobem. V prvních letech NBD zadávala zakázky externě, od administrativy po produkci a distribuci, ale postupně celý proces převzala. Kromě knih začala nabízet také další média jako gramodesky a kazety, notové materiály, CD, videa, audio-vizuální média, CD-ROMy, DVD a počítačové hry. Přestože poměrně hodně knihoven tato média svým čtenářům poskytuje, jejich celková produkce netvoří víc než asi 5% knižní produkce.

Během let se ukázala jako velmi důležitá spolupráce s NBLC. Tato organizace zodpovídala za týdenní nabídku knihovnám stejně jako za bibliografický popis titulů. V roce 1995 se NBLC rozdělila na dvě části: Netherlands Public Libraries Association (asociace holandských veřejných knihov-

ven) a Stichting NBLC, pobočka pro obchodní činnost. V roce 1998 byla tato pobočka přeměněna na soukromou společnost s ručením omezeným Biblion BV, která zahrnovala vedle bibliografického oddělení také vydavatelskou společnost nejen pro knihy, ale také pro elektronická data. V roce 2001 NBD získala všechny akcie Biblionu a následně byl zahájen integrační proces, který byl v roce 2003 završen fúzí a novým názvem: NBD|Biblion BV. V roce 2005 jsme získali všechny akcie našeho největšího konkurenta. Činnost této společnosti byla integrována do činnosti NBD|Biblion a jejich knihařská dílna dnes pracuje jako externí výrobní podnik.

Centralizované služby knihovnám v roce 2006

Během let se schéma centralizovaných služeb pro knihovny příliš nezměnilo. Samozřejmě celý administrativní postup je nyní zcela automatizován a výrobní proces ve vlastní dílně je vysoce mechanizován, ale standardizace je stále klíčové slovo. Následuje popis knižní služby, kterou dnes NBD|Biblion nabízí knihovnám.

První stupeň naší služby představuje rešeršní oddělení, které je odpovědné za získání recenzního výtisku všech nově vydaných knih a reprintů v Nizozemsku. Většina vydavatelských společností nám zasláá recenzní výtisky dobrovolně, ale publikace např. neziskových organizací je někdy těžké získat. Když dostaneme dva recenzní výtisky, tituly jsou zaregistrovány v naší databázi, která obsahuje tituly od roku 1981 (přes 450 000 titulů). Jeden z výtisků je použit pro bibliografický popis, který dělá naše bibliografické oddělení, zatímco druhý je zaslán jednomu z přibližně 800 recenzentů, kteří jsou dostupní po celé zemi. Recenzenti mají dva týdny na zaslání své recenze. Během této doby je také dokončen popis titulu.

Když přijde recenze, redakční oddělení začne vytvářet tzv. nákupní informace (P. I.) titulu. Průměrně 300 P.I. týdně je publikováno jak elektronicky, tak tiskem. Všechny veřejné knihovny v Nizozemsku mají tyto P. I. předplacené a používají tyto informace jako základ pro svou akvizici. Knihovny mají na reakci čas tři týdny, ty budou pravděpodobně v blízké budoucnost zredukovány na dva týdny. Mohou zadat své objednávky elektronicky pomocí našeho objednávkového systému AIDA nebo zasláním papírové objednávky. Po ukončení objednávacího období jsou všechny požadavky na jednotlivé tituly sečteny a jsou okamžitě objednány u příslušného nakladatele. Počet objednaných výtisků je velmi variabilní, od jednoho k více než 2000 výtiskům jednoho titulu. Většinou naše knihařské oddělení dostane knihy během jednoho týdne.

Přicházející knihy jsou potom kontrolovány, zapisovány a dočasně uloženy ve skladišti. Plánovací oddělení dílny plánuje výrobu na týden, v průměru 50 000 výtisků. Při plánování se zohledňuje několik kritérií, z nichž

nejdůležitější je aktuální zájem. Kvůli efektivitě jsou knihy zhruba téže velikosti upravovány společně, a tak se zabráni příliš mnoha úpravám nastavení strojního zařízení. Všechny knihy jsou vybaveny hřbetním štítkem, na kterém je uvedena klasifikace, a katalogizačním lístkem na vnitřní straně obálky. Vázané knihy jsou jen *plastikovány*, zatímco paperbacky dostávají novou pevnou obálku a vyztužení knižní vazby. Od dubna 2004 všechny knihy, které opouštějí naši dílnu, jsou automaticky vybaveny RFID štítkem, pro který asociace holandských veřejných knihoven stanovila normu. Ve štítku je uloženo nejen jednoznačné číslo čipu, ale také číslo popisné jednotky. Nyní používá tyto RFID tagy pro samoobslužné aplikace ve svém výpůjčním systému jen málo knihoven, ale očekáváme, že během příštích let začne tuto pokrokovou technologii používat rostoucí počet knihoven.

Velká část strojního zařízení naší dílny je vyvinuta a vyrobena technickým oddělením NBD. O naše strojní zařízení projevují zájem i další organizace knihovnických služeb po celém světě, a to vedlo k prodeji některých strojů do Dánska, Švédska, Švýcarska a dokonce do Spojených států. Průměrný výrobní čas v dílně na titul je přibližně dva týdny. Potom jsou knihy převezeny do našeho expedičního oddělení. Tam se pomocí paternosterového systému, ve kterém má každá knihovna své místo, rozdělují knihy pro knihovny. Třebaže je to hlavně manuální práce, je plně softwarově řízena. Proto tedy je možné ověřit obsah plných boxů pomocí kontroly jejich hmotnosti. V této chvíli prověřujeme možnosti využití RFID technologie také pro kontrolní účely. První zkušenosti jsou poměrně pozitivní, ale stále ještě je třeba hodně výzkumu, než bude moci být zavedená. Rozvoz knih do knihoven provádějí hlavně Provinční organizace služeb, které mají distribuční systém ve svých příslušných regionech.

Výše popsaným způsobem je pro holandské knihovny upravována většina knih (přibližně 88%). Také existuje zvláštní nabídka knih v cizích jazycích jako angličtina, němčina, francouzština, turečtina a arabština. Knihovněm pro jejich akvizici nabízíme řadu alternativ. Vedle systému stálých objednávek spočívajícího v 8 různých výběrových řadách, tvoříme také řady tématické na daná témata, jako např. literární ceny, a aktuální témata jako olympijské hry nebo mistrovství světa ve fotbale.

Podobné nabídky buď na týdenním nebo dvoutýdenním základě existují pro hudební CD a DVD (ve spolupráci s Ústřední diskotékou v Rotterdamu), notové materiály (ve spolupráci s Biblioservice Gelderland), filmová DVD, CD-ROMy a audio knihy. Vedle nabídky všech těchto médií NBD|Biblion má také rozsáhlou produkci elektronických databází. Většina databází je celonárodně přístupná pro všechny veřejné knihovny. Příklady databází:

- LiteRom (plnětextová databáze s více než 60 000 recenzemi holandské literatury z holandských a vlámských časopisů a týdeníků, od roku 1900 dodnes)
- JeugdLiteRom (plnotextová databáze holandské dětské literatury)
- UittrekselBank (plnotextová databáze výtahů holandské a mezinárodní literatury a medailonů spisovatelů)
- Meer over Media (další/doplňkové informace o médiích pro užití ve spojení s bibliografickými údaji v katalogu místní knihovny)

NBD|Biblion v číslech (2005)

Média/oddělení	Počet	Obrat (x € 1000)
Knihy	2 728 289	€ 29 905
CD	67 466	€ 897
Hudebniny	11 129	€ 239
DVD a CD-ROMy	116 988	€ 2 088
Audio-vizuální média	21 865	€ 475
Celkem média	2 945 737	€ 33 604

Dílna & distribuce	€ 7 580
NBD technické	€ 1 236
Media Information	€ 4 989
Biblion Publishing Company	€ 4 510
další zisky	€ 2 368
Celkem	€ 54 287

Zaměstnanci NBD|Biblion

Pohlaví	Počet	Přepočteno na plné úvazky
Mužské	154	
Ženské	120	
Celkem	274	241,96